॥ २० ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिनैलकंठीयेभारतभावदीपेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ वज्रशब्दोक्तंविवेकंदर्शयतिस्थूलसूक्ष्मदेहयोर्वैधर्म्यप्रदर्शनेन द्विविधोहीत्यादिना परस्परमिति सत्वादिगुणजंसूक्ष्मंलिंगंतद्रहितस्यनस्थूलंशरीरमस्तिनचैतद्विनातेषांउपलंभस्थानमस्तीत्यर्थः ॥ १ ॥ २ ॥ शीतोष्णेकफपित्ते वायुर्वातः तेषांसाम्येस्वास्थ्यं वैषम्येव्याधिर्भवतीत्यर्थः ॥ ३ ॥ उष्णेनेति शीतोष्णयोरन्यतराधिक्यजंदोषमितरवर्धकेनौषधादिनापनयेदित्यर्थः सत्वमिति आत्मगुणाः लिंगधर्माः ॥ ४ ॥ साम्यंसुप्तिप्रलययोः विधानंउपायः ॥ ५ ॥ हर्षशोकयोःसत्वरजःकार्ययोःपरस्परबाधकत्वमुक्तातमस्तयोर्बाधकंताभ्यांबाध्यतेचेत्याह कश्चिदिति दुःखकालेप्यतीतंसुखंस्मृत्वाप्यतीवव्यामुह्यतिनतुतदेवविवेकेनतितिक्षते एवंसुखकालेप्यतीतंपुत्रमरणादिदुःखंस्मृत्वासिद्धमपिसुखं

इदंधर्म्यंरहस्यंवैशक्रेणोक्तंमहर्षिषु ॥ ऋषिभिश्चममप्रोक्तंतन्निबोधजनाधिप ॥ २० ॥ इतिश्रीमहाभारतेआश्वमेधिकेपर्वणिआश्वमेधिकेपर्वणिकृष्णधर्मसंवादेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ वासुदेवउवाच द्विविधोजायतेव्याधिःशारीरोमानसस्तथा ॥ परस्परंतयोर्जन्मनिर्द्वंद्वंनोपपद्यते ॥ १ ॥ शरीरेजायतेव्याधिःशारीरःसनिगद्यते ॥ मानसेजायतेव्याधिर्मानसस्तुनिगद्यते ॥ २ ॥ शीतोष्णेचैववायुश्चगुणाराजन्शरीरजाः ॥ तेषांगुणानांसाम्यंचेत्तदादुःस्वस्थलक्षणं ॥ ३ ॥ उष्णेनबाध्यतेशीतंशीतेनोष्णंचबाध्यते ॥ सत्वंरजस्तमश्चेतित्रयआत्मगुणाःस्मृताः ॥ ४ ॥ तेषांगुणानांसाम्यंचेत्तदादुःस्वस्थलक्षणं ॥ तेषामन्यतमोत्सेकेविधानमुपदिश्यते ॥ ५ ॥ हर्षेणबाध्यतेशोकोहर्षःशोकेनबाध्यते ॥ कश्चिद्दुःखेवर्त्तमानःसुखस्यस्मर्तुमिच्छति ॥ कश्चित्सुखेवर्त्तमानोदुःखस्यस्मर्त्तुमिच्छति ॥ ६ ॥ सत्वंनदुःखीदुःखस्यनसुखीसुखस्यच ॥ स्मर्तुमिच्छसिकौंतेयकिमन्यद्दुःखविभ्रमात् ॥ ७ ॥ अथवातेस्वभावोयंयेनपार्थावकृष्यसे ॥ दृष्ट्वासभागतांकृष्णामेकवस्त्रांरजस्वलां ॥ मिषतांपांडवेयानांनतस्यस्मर्तुमिच्छसि ॥ ८ ॥ प्रव्राजनंचनगरादजिनैश्चविवासनं ॥ महारण्यनिवासश्चनतस्यस्मर्त्तुमिच्छसि ॥ ९ ॥ जटासुरात्परिक्लेशश्चित्रसेनेनचाहवः ॥ सैंधवाच्चपरिक्लेशोनतस्यस्मर्तुमिच्छसि ॥ १० ॥ पुनरज्ञातचर्यायांकीचकेनपदावधः ॥ याज्ञसेन्यास्तथापार्थनतस्यस्मर्त्तुमिच्छसि ॥ ११ ॥ यच्चतेद्रोणभीष्माभ्यांयुद्धमासीदरिंदम ॥ मनसैकेनयोद्धव्यंतत्तेयुद्धमुपस्थितं ॥ १२ ॥ तस्मादभ्युपगंतव्यंयुद्धायभरतर्षभ ॥ परमव्यक्तरूपस्यपारंयुक्त्यास्वकर्मभिः ॥ १३ ॥

नाशयतीतिभावः ॥ ६ ॥ सइति त्वंतुउक्तविधद्विविधव्याधिहीनःनसुखंदुःखंवास्मर्त्तुमिच्छसिनेच्छेरित्यर्थः किंतुदुःखविभ्रमात्यत्अन्यत्अकाममशोकंब्रह्मतदेवस्मर्त्तुमनुसंधातुमिच्छसिइच्छेरित्यर्थः ॥ ७ ॥ अथवेति अयंदुःखित्वादिः तत्स्वभावस्यापितवशोकोनयुक्तोतीतत्वाद्दुःखस्येतिभावः ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ॥ ११ ॥ मनसाहंकारेण ॥ १२ ॥ अभ्युपगंतव्यंअभिमुखीभवितव्यं अव्यक्तरूपस्यमायामात्रस्यमनसः परंपारंब्रह्मयुक्त्यायोगेनकर्मभिश्चशोधकैःप्राप्तुहीतिशेषः मनोनाशेननिःशोकोभविष्यसीत्यर्थः ॥ १३ ॥

Digitized by Google